

Nr 131.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1927 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till avtal mellan staten och Malmö stad rörande stadens övertagande av hela sin sinnessjukvård.

(3:e avd.)

Uti en till riksdagen avlåten, den 22 april 1927 dagtecknad proposition, nr 246, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar ingå avtal med Malmö stad rörande stadens övertagande av hela sin sinnessjukvård i huvudsaklig överensstämmelse med det vid statsrådsprotokollet i ärendet fogade förslaget härutinnan med de av departementschefen angivna jämkningar.

Berörda förslag är såsom bilaga A fogat vid detta utlåtande.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Såsom framgår av det föregående, har ett avskiljande, enligt av medicinalstyrelsen år 1920 föreslagna huvudgrunder, av större städers sinnessjukvård från den statliga sinnessjukvården tidigare ansetts böra ifrågakomma endast beträffande Stockholm och Göteborg, detta främst med hänsyn till de krav, som för ett rationellt ordnande av städernas sinnessjukvård måste ställas på omfattningen av denna vård. Vad i ärendet förekommit torde emellertid giva vid handen, att sinnessjukvården beträffande i Malmö hemortsberättigade personer numera nått sådan omfattning, att ett fullt tillfredsställande anordnande av densamma torde vara möjligt, även om den fränskiljes den statliga sinnessjukvården och i sin helhet övertages av staden själv. Under sådana förhållanden och då ett dylikt fränskiljande icke torde medföra olägenheter beträffande organisationen av statens sinnessjukvård, synas mig de skäl, som föranlett statsmakternas beslut om överenskommelse med städerna Stockholm och Göteborg angående dessa städers övertagande av hela sin sinnessjukvård, även motivera en överenskommelse i motsvarande syfte med staden Malmö.

Jag vill alltså tillstyrka ett tillmötesgående av den från Malmö stads sida gjorda framställningen i ämnet.

Beträffande de kostnader, som skulle föranledas av den ifrågasatta överenskommelsen, har på min anmodan en approximativ beräkning uppgjorts av t. f. chefen för medicinalstyrelsens kameralbyrå F. von Dardel. Av denna beräkning — innefattad i en promemoria, vilken torde få fogas såsom bilaga vid protokollet i detta ärende (*Bilaga B*) — framgår, att enligt avtalsförslaget Malmö stad skulle, vad angår den åttaåriga övergångstiden efter avtalets ikraftträdande, under angivna förutsättningar äga uppbära ersättning, som för år räknat uppskattats i fråga om driftkostnadsbidrag till omkring 151,500 kronor och i fråga om platskostnadsbidrag till omkring 47,000 kronor eller tillhopa till omkring 198,500 kronor. Enligt samma beräkningar skulle efter övergångsperiodens slut ersättningen till staden utgöra, för år räknat, cirka 265,500 kronor i driftkostnadsersättning och cirka 92,000 kronor i platskostnadsbidrag eller tillhopa cirka 357,500 kronor om året.

Den grund, på vilken ifrågavarande avtalsförslag liksom de redan slutna avtalen med Stockholm och Göteborg bygger, är att de städer, som själva omhändertaga sin sinnessjukvård, därigenom icke skola bliva sämre ställda i fråga om bistånd från statens sida beträffande sinnessjukvården, än om de icke varit utbrutna från den statliga sinnessjukvården. Före utbrytningen hava städerna haft viss andel i det då befintliga antalet platser å statens sinnessjukvårdsanstalter. När städerna omhändertagit sin sinnessjukvård, kommer detta antal platser att bliva helt tillgängligt för den återstående delen av rikets befolkning, varigenom dennas ställning i förevarande hänseende förbättras. Med andra ord: om före utbrytningen staten disponerade t. ex. en sinnessjukvårdsplats per 6,000 innevånare, kommer efter densamma att finnas en plats per exempelvis 5,300 innevånare inom den del av riket, vars sinnessjukvård skall ombesörjas medelst dessa platser. Enligt nyss angivna grundsats böra i följd härav de utbrutna städerna hava ersättning ej blott för den andel i antalet sinnessjukplatser, som före utbrytningen tillkommit dem, utan även i förhållande till den ökade andel, som rikets återstående befolkning i anledning av utbrytningen erhåller i samma antal platser. Rätt till sådan ersättning följer också av de redan slutna avtalen med Stockholm och Göteborg liksom av förevarande avtalsförslag. Ställningen för icke utbrutna delar av riket kan emellertid förbättras även på annat sätt, nämligen dels genom att nya statliga vårdplatser anskaffas, dels genom att andra städer omhändertaga sin sinnessjukvård. Enligt förut angivna princip bör av sådan förbättring följa en motsvarande förbättring — d. v. s. höjning av ersättningen — för de redan utbrutna städerna Stockholm och Göteborg. Detta förutsattes också vid avtalens slutande.

En verkan av ett avtal av ifrågavarande beskaffenhet med Malmö blir tydligen, att förhållandet mellan antalet statliga sinnessjukplatser och den folkmängd, för vilken de äro avsedda, ytterligare något förbättras, förslagsvis till en plats per 5,200 invånare. Enligt vad nyss anfördes kommer alltså enligt avtalen med Stockholm och Göteborg att härav böra följa någon förbättring även för dessa städer. Kostnaden för den därigenom föranledda ökningen i ersättningen till sistnämnda städer blir emellertid ganska obe-

tydlig. Om man vid jämförelsen utgår från de befolkningssiffror och uppgifter rörande antalet underhållsdagar på statshospitalen, som lagts till grund för beräkningen av kostnaderna för ett avtal med Malmö, skulle höjningen i den årliga ersättningen till följd av ett sådant avtal uppgå, under övergångsåren för Stockholm till 12,000 kronor samt för Göteborg till 7,000 kronor samt efter övergångsåren för Stockholm till 29,000 kronor och för Göteborg till 9,000 kronor, allt i runda tal.

Emellertid har jag ansett det i nu förevarande fall böra iakttagas, att ett eventuellt blivande avtal av enahanda innebörd med någon annan stad lika litet som annan omständighet, vilken minskar upptagningsområdet för statsanstalterna, bör kunna föranleda ökning av den Malmö tillkommande ersättningen. Fördenskull har jag verkställt undersökning rörande möjligheten av sådana jämkningar i avtalsförslaget, att ersättningen till Malmö icke skall kunna komma att ökas av den anledning att liknande avtal träffas med ytterligare områden eller att upptagningsområdet för statsanstalterna minskas genom inkorporering av något område till stad, som själv omhändertagit sinnessjukvården. Sedan drätselkammaren i Malmö genom utsedda ombud biträtt framställt förslag i sådant hänseende, har utkast till för ändamålet erforderliga jämkningar i 5, 6 och 10 §§ i avtalsförslaget vid sammanträde den 22 april 1927 godkänts av Malmö stadsfullmäktige. I överensstämmelse med vad nu anförts förordar jag, att de sålunda godkända jämkningarna vidtagas i avtalsförslaget.

Vad i övrigt vidkommer avtalets avfattning delar jag medicinalstyrelsens uppfattning, att detsamma lämpligen bör såvitt möjligt till ordalydelsen överensstämma med de med Stockholm och Göteborg träffade överenskommelserna. För vinnande av sådan överensstämmelse torde alltså erforderliga jämkningar böra vidtagas i avtalsförslaget. I samband därmed torde avtalets innebörd böra i visst hänseende förtydligas därigenom att i 10 § andra stycket efter orden »i den utsträckning» insättas orden »och på de villkor» etc.

Av de i det föregående anförda siffrorna framgår, att den nu ifrågasatta överenskommelsen med Malmö visserligen skulle medföra avsevärda utgifter för statsverket. Å andra sidan skulle emellertid överenskommelsen såväl för staten som för staden innebära uppenbara fördelar. Jag kan i detta avseende åberopa vad i motsvarande hänseende år 1925 anfördes beträffande överenskommelserna med Stockholm och Göteborg. Här må endast framhållas, att det platsantal, som genom det nu föreslagna avtalet skulle frigöras å statshospitalen, utgör cirka 100, om hänsyn tages endast till det av malmöpatienter nu faktiskt disponerade antalet vårdplatser å statliga sinnessjukanstalter. Tages däremot hänsyn till det platsantal å statshospital, som på grund av folkmängdsförhållandena rätteligen borde disponeras av patienter från Malmö, skulle genom avtalet frigöras omkring 200 vårdplatser.

Vad angår den av medicinalstyrelsen och statskontoret berörda frågan om pensionstillägg och understöd enligt pensionsförsäkringslagen till pensionstagare, som intagas å Malmö stad tillhörig sinnessjukanstalt, vill jag erinra, att Kungl. Maj:t genom proposition nr 110 till innevarande års riks-

dag framlagt förslag rörande, bland annat, viss ändring av 9 § tredje stycket pensionsförsäkringslagen. Denna ändring innebär, att ej blott pensionstillägg och understöd utan även avgiftspension till pensionstagare, för vars vård å allmän eller enskild anstalt avgift erlägges, må uppbäras av den, som bestrider avgiften. För å Malmö stad tillhörig sinnessjukvårdsanstalt intagen pensionstagare, för vars vård avgift erlägges, skulle staden sålunda ej äga uppbära pension. I de fall åter, då staden i egenskap av fattigvårdssamhälle bestrider kostnaderna för vården, skulle staden visserligen få uppbära pensionen och därav tillgodogöra sig kostnaderna för vården, men staden skulle i sistnämnda fall endast bliva likställd med fattigvårdssamhälle, som bestrider vårdavgift för pensionstagare, vilken är intagen å anstalt, tillhörande annan än fattigvårdssamhället. Vid bifall till Kungl. Maj:ts i förenämnda proposition framställda förslag till ändring i 9 § tredje stycket pensionsförsäkringslagen skulle staden sålunda icke — lika litet som Stockholm och Göteborg — komma att genom det föreslagna avtalet beredas någon särställning.

Avtalet synes böra träda i kraft den 1 januari 1928. Då statens bidrag enligt förslaget skulle, liksom beträffande Stockholm och Göteborg, utgå i efterskott efter vederbörlig uträkning, som skulle ske för högst ett år i sänder, kan avtalet ej påverka statsbudgeten tidigare än från och med budgetåret 1928—1929. Medel till statsbidragen torde böra beredas från det ordinarie förslagsanslag till bidrag till sinnessjukvården i Stockholm och Göteborg, som för närvarande finnes uppfört under femte huvudtiteln. Detta anslags rubrik lär på grund härav från och med budgetåret 1928—1929 böra undergå ändring.»

Utskottets
yttrande.

Enligt vad utskottet inhämtat, äro de av departementschefen förordade jämkningarna i nu ifrågasvarande avtalsförslag av följande innebörd:

§ 5.

Statsbidragsdagarnas antal beräknas enligt följande grunder.

Med ledning av antalet underhållsdagar — — — till folkmängden i det område, som vid tiden för detta avtals *ikraftträdande utgör upptagningsområde för dessa anstalter* uträknas — — — »folkmängdskvot».

§ 6.

Av femte stycket utgå de två sista punkterna. (»Som statsutgift» t. o. m. »sådant övertagande».)

§ 10.

I andra stycket tilläggas efter orden »i den utsträckning» orden »och på de villkor».

Sista stycket erhåller följande lydelse:

Motsvarande justering skall vid folkmängdskvotens uträkning ske för å statsanstalterna vårdade personer från område, som vid tiden för avtalets ikraftträdande är undantaget från statsanstalternas upptagningsområde.

Ehuruväl utskottet icke kunnat undgå att finna mindre lämpligt, att olika principer följts vid uppgörande av avtal av nu ifrågavarande art, har utskottet icke velat motsätta sig det föreliggande förslaget.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar ingå avtal med Malmö stad rörande stadens övertagande av hela sin sinnessjukvård i huvudsaklig överensstämmelse med det vid statsrådsprotokollet över socialärenden den 22 april 1927 fogade förslaget härutinnan med de av departementschefen angivna jämkningar.

Stockholm den 20 maj 1927.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 130.

Bilaga A.

Förslag**till**

avtal mellan Kungl. Maj:t och Kronan, å ena, samt Malmö stad, å andra sidan, angående stadens övertagande av hela sin sinnessjukvård.

§ 1.

Malmö stad förbinder sig att beträffande i staden hemortsberättigade sinnessjuka dels övertaga vården av de å statens anstalter för sinnessjuka intagna, dels för all framtid omhändervård sjukvården, utan annan kostnad för statsverket, än här nedan säges.

§ 2.

Avtalet omfattar icke vården av:

- a) patienter å psykiatrisk klinik;
- b) kriminalpatienter, varmed i detta avtal förstås straff- eller rannsakningsfånge, sådan sinnessjuk, som, tilltalad för brott, på grund av sjukdom icke kunnat till ansvar fällas men överlämnats till vederbörande myndighet för uppsikt och vård, samt person, som för utredande av rättsmedicinsk fråga på vederbörande myndighets förordnande är underkastad observation och undersökning i anseende till sin sinnesbeskaffenhet;
- c) patienter i 1:a betalningsklassen å statshospital eller motsvarande klass å stadens anstalt; samt
- d) patienter vårdade utom anstalt i s. k. familjevård.

§ 3.

För den sinnessjukvård, som staden enligt detta åtagande ombesörjer, er håller staden, likaledes för all framtid, årligt kostnadsbidrag av statsverket för så vitt som sjukvården är anordnad å staden tillhörig, av Kungl. Maj:t för ändamålet godkänd anstalt eller anstaltsavdelning samt av Kungl. Maj:t prövas till beskaffenheten vara likvärdig med statens sinnessjukvård.

§ 4.

Statsbidrag utgår för dels driftskostnad, dels platskostnad.

§ 5.

Driftskostnadsbidraget utgår årligen för visst antal underhållsdagar, här nedan betecknade »statsbidragsdagar», med ett belopp för dag, som motsvarar på statsverket belöpande medelkostnad för underhållsdag under samma tid vid statens anstalter för sinnessjuka, frånräknat psykiatriska kliniker.

Därvid förutsättes, att på statsverket belöpande kostnad för hospitalens drift uträknas i huvudsak enligt nu tillämpade grunder, så att däri icke ingår kostnad för nyupprättande eller större utvidgning av anstalt.

Statsbidragsdagarnas antal beräknas enligt följande grunder.

Med ledning av antalet underhållsdagar under året å statens anstalter för sinnessjuka — frånräknat underhållsdagar för psykiatrisk klinik, landstings eller stads vid hospital förlagda upptagningsanstalt, kriminalpatienter samt

patienter vårdade i 1:a betalningsklassen och i familjevård — i proportion till folkmängden inom dessa anstalters upptagningsområde uträknas motsvarande antal underhållsdagar för Malmö efter dess folkmängd, här nedan betecknat »folkmängdskvot».

Därjämte fastställes det verkliga antalet underhållsdagar under året för i Malmö hemortsberättigade sinnessjuka å såväl statshospitalen, så länge malmöpatienter ännu där vårdas, som stadens godkända anstalter för sinnessjuka — frånräknat underhållsdagar för patienter å psykiatrisk klinik, kriminalpatienter samt patienter vårdade i klass, motsvarande 1:a betalningsklassen å statshospitalen, och i familjevård.

Av dessa underhållsdagar för malmöpatienter skola som statsbidragsdagar räknas dels hela det antal, som icke överstiger folkmängdskvoten, dels tredjedelen av det antal, som överstiger folkmängdskvoten men icke dubbla denna kvot, dels niondedelen av det antal, som ligger över dubbla, men icke över tredubbla folkmängdskvoten, eller uttryckt i nedanstående formler, där

Sb betecknar antalet statsbidragsdagar,

U betecknar verkliga antalet underhållsdagar för i staden hemortsberättigade sinnessjuka,

Kv betecknar folkmängdskvoten:

Om $U \leq Kv$	räknas $Sb = U$
» $U > Kv$ men $U \leq 2 Kv$	» $Sb = \frac{2 Kv + U}{3}$
» $U > 2 Kv$ men $U \leq 3 Kv$	» $Sb = \frac{10 Kv + U}{9}$
» $U > 3 Kv$	» $Sb = \frac{13 Kv}{9}$

§ 6.

Platskostnadsbidraget avser att bereda staden ersättning för anskaffat anstaltsutrymme.

Bidraget utgår under i § 5, andra stycket, angiven förutsättning årligen med årsränta efter fem procent å ett beräknat kapital, nedan kallat »byggnadsfond», vars belopp fastställes av Kungl. Maj:t enligt nedan angivna grunder.

För de första åtta åren efter avtalets ikraftträdande skall som grundval för fastställandet av byggnadsfonden läggas ett fixt anstaltsplatsvärde, nämligen den beräknade kostnaden för vårdplats för nyuppförande vid tiden för avtalets ikraftträdande av ett medelstort statshospital i landsorten, oberäknat markkostnaden. Fonden skall för vart och ett av dessa åtta år räknas lika med värdesumman, efter detta platsvärde räknat, av ett platsantal, vars storlek beräknas efter det enligt §§ 5 och 10 uträknade antalet statsbidragsdagar för året på så sätt, att 365 statsbidragsdagar skola anses motsvara en belagd plats. Värdet för av staden belagd vårdplats skall dock reduceras med en tredjedel, om det sålunda beräknade antalet vårdplatser understiger det enligt samma grunder beräknade antal vårdplatser, som under sista året före avtalets ikraftträdande belagts av i staden hemortsberättigade patienter, tillhörande kategori, som avtalet omfattar, och eljest med en tredjedel för så stort antal vårdplatser, som motsvarar sist angivna antal.

Efter angivna period av åtta år skall byggnadsfonden, beräknad för det åttonde året enligt ovan nämnda grunder, icke till sitt belopp förändras i annan mån, än här nedan säges.

Fonden skall ökas, då staten för utvecklingen av sin anstaltsvård för sinnessjuka av i avtalet innefattade kategorier efter nämnda period haft utgift, som icke ingått i driftskostnaderna och sålunda icke motsvaras av driftskostnadsbidrag till staden enligt § 5. Ökningen skall tillämpas från och med det år, under vilket staten haft ifrågavarande utgift, med ett belopp, som står i samma proportion till statsutgiftens belopp som antalet statsbidragsdagar för nämnda år till antalet underhållsdagar vid statshospitalen, sådant detta lagts till grund för uträkningen av samma års folkmängdskvot. — Som statsutgift av denna art skall anses jämväl värdet av anstaltsplatser å statshospital, som frigjorts genom annan kommuns övertagande av sin sinnessjukvård mot statsbidrag. Platsvärdet skall därvid beräknas i enlighet med avtalsbestämmelser rörande sådant övertagande.

Skulle antalet statsbidragsdagar minskas, reduceras byggnadsfonden med ett belopp, motsvarande de bortfallna statsbidragsdagarnas andel i byggnadsfonden för nästföregående år. Ökas därefter antalet statsbidragsdagar, skall byggnadsfonden jämväl ökas med så stor del av den föregående minskningen, som motsvarar de nytillkomna statsbidragsdagarna.

§ 7.

Uträkning av drifts- och platskostnadsbidrag sker efter de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t äger föreskriva, och förbinder sig staden att för detta ändamål ställa sina räkenskaper till förfogande för granskning. Det förutsättes, att uträkningen sker för högst ett år i taget, så snart för uträkningen erforderliga uppgifter föreligga, samt att statsbidraget utbetalas omedelbart efter skedd uträkning. Över uträkningen, som fastställs av Kungl. Maj:t, må icke föras talan vid domstol.

§ 8.

Staden förbinder sig att vid bestämmandet av sjukvårdsavgifter för i staden hemortsberättigade sjuka å stadens godkända anstalter för sinnessjuka icke tillämpa högre avgifter i förhållande till vårdkostnaden, än staten tillämpar beträffande vårdavgiften vid statshospitalen.

§ 9.

Oberoende av bestämmelsen under § 1 må, om särskilda förhållanden sådant påkalla, i staden hemortsberättigad sinnessjuk tillfälligtvis kunna erhålla vård å statsanstalt, så ock i staden icke hemortsberättigad svensk medborgare å stadens anstalt, mot vårdavgift, beräknad enligt nu tillämpade grunder för bestämmande av vårdavgift i 2:a betalningsklassen vid statens anstalter för sinnessjuka.

Underhållsdagar för dessa patienter skola icke medräknas vid beräkningen av antalet statsbidragsdagar enligt § 5.

§ 10.

Övergångsbestämmelser.

Detta avtal träder i kraft den 1 januari 1927.

Efter avtalets ikraftträdande skola, i den mån staden så fordrar, under en tid av åtta år i staden hemortsberättigade sinnessjuka vårdas å statens anstalter för sinnessjuka i den utsträckning, som gäller vid avtalets ikraftträdande. Efter denna övergångstid skall staden hava övertagit vården av dessa sjuka, i enlighet med avtalets bestämmelser.

Intilldess detta skett, skall vid folkmängdskvotens uträknande enligt § 5 antalet underhållsdagar å statens anstalter för sinnessjuka minskas med det antal underhållsdagar, som vården av stadens patienter å statshospitalen omfattat. Med samma antal skall jämväl det enligt nämnda paragraf uträknade antalet statsbidragsdagar minskas.

Skulle liknande avtal träffas mellan staten och annan kommun, så att statsanstalternas upptagningsområde minskas skall vid folkmängdskvotens uträkning motsvarande justering ske för å statsanstalterna vårdade personer från kommuner, undantagna statsanstalternas upptagningsområde.
